

Christendemocraat zonder grenzen

W.J. Schuijt (1909-2009)

Alexander van Kessel

‘De doorbraak van het isolement der verschillende bevolkingsgroepen is in het huidige tijdsgewricht noodzakelijk voor de opbouw van een gezonde volksgemeenschap.’¹

Het overlijden, tweede paasdag 2009, van Wilhelmus Johannes (Wim) Schuijt op bijna honderdjarige leeftijd deed weinig stof opwaaien. Het *Brabants Dagblad* herinnerde hem bij zijn dood in een kort bericht vooral als ‘de oprichter van de CDA-afdeling in de gemeente Helvoirt’.² Het is een onderschatting van zijn betekenis als principieel en eigenwijs voorstander van de doorbraak van het verzuilde bestel en van de Europese samenwerking. Met deze uitgangspunten verspeelde hij regelmatig de sympathie van de top van zijn eigen partij, maar kon hij opgewekt zijn politieke geweten volgen.

Schuijt was afkomstig uit een Amsterdams katholiek arbeidersgezin. Het seminarie was niets voor hem, maar hij maakte er wel kennis met de klassieke cultuur. Vervolgens ervoer hij tijdens de jaren dertig de economische crisis aan den lijve. Regelmatig zat hij zonder werk. Hij was enige tijd arbeider in een Bussumse chocoladefabriek, vervulde zijn militaire dienst en was klerk bij een Amsterdamse juwelier. Na het volgen van een avondstudie werd hij in 1930 leraar in het lager onderwijs. Een staatsexamen gaf hem toegang tot de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, waar hij in 1941 zijn studie Franse taal- en letterkunde afrondde. ‘Ik hoopte waarschijnlijk stiekum, dat dit Franse vernisje me voorgoed boven de weinig voorname sfeer van mijn afkomst uit zou kunnen tillen,’ bekende Schuijt later.³ Het was slechts één reden voor zijn keuze: Schuijt was een nieuwsgierige, kunstlievende man, aan wie de Franse taal en cultuur zeer besteed was. Na zijn studie ging hij Frans doceren. Hij promoveerde in 1946 in Utrecht op een proefschrift over de culturele relaties tussen Nederland en Bourgondië in de late middeleeuwen.

De Tweede Wereldoorlog had Schuijts leven inmiddels een beslissende wending gegeven. Tussen 1938 en juni 1940 was hij gemobiliseerd; in de zomer van 1943 dook hij onder om aan de arbeidsinzet te ontkomen. Hij werd actief in de illegaliteit en behoorde tot de groep rond het blad *Christofoor*, waarin jonge katholieke intellectuelen een doorbraak van de vooroorlogse verzuilde structuren bepleitten. Nadat de eerste Christofoorgroep, met de kern in Nijmegen, in augustus 1944 door de Duitsers was opgerold, droeg Schuijt tijdens de laatste bezettingsfase de Amsterdamse groep en het tijdschrift zo’n beetje in zijn eentje. In 1953 werd hij voor zijn verzetswerk beloond met de Amerikaanse Medal of Freedom.

Na de bevrijding bleef Schuijt journalistiek actief. Tot september 1946 bij *Christofoor*, daarna kortstondig bij *Vrij Nederland*. Naar eigen zeggen kon hij er moeilijk overweg met de duchtig antipapistische redacteur Joop den Uyl. Najaar 1947 vertrok hij bij *VN*, toen de rest van de redactie naar aanleiding van de Eerste Politieke Actie het rooms-rode kabinet-Beel afviel.⁴

*Wim Schuijt voert het woord voor de KVP tijdens het Vietnamdebat van 6 februari 1968.
[Foto: Nationaal Archief/Anefo – Eric Koch]*

Van 1947 tot 1950 was Schuijt secretaris van de parlementaire enquêtecommissie 'Regeringsbeleid 1940-1945'. In 1950 vertrok hij naar Parijs, waar hij als correspondent werkte voor het katholieke dagblad *De Tijd*. Hij versloeg onder meer de vergaderingen van de Raad van Europa en van de Assemblée van de EGKS in Straatsburg. Vanaf 1954 was hij ook adjunct-secretaris-generaal van de Nouvelles Equipes Internationales, de Europese organisatie van christendemocratische partijen. De pioniersjaren van de Europese instellingen hadden de warme belangstelling van Schuijt, die vanwege de bittere oorlogservaringen een overtuigd aanhanger van samenwerking tussen de Europese staten was. In 1991 schreef hij hierover: 'Sinds de Duitse bezetting had het ideaal van een verenigd Europa me niet meer losgelaten. Samenwerking kon het enige middel zijn om het oorlogsgeweld binnen Europa, waar de laatste honderd jaar alle oorlogen waren ontstaan, uit te bannen.'⁵

Schuijt was na de bevrijding blijven strijden voor een doorbraak van het verzuilde bestel en keerde zich dus tegen terugkeer van de katholieke eenheidspartij. Al snel waren in Nederland de oude verzuilde partijen echter terug. Schuijt weigerde aanvankelijk te kiezen tussen KVP en PvdA. Beide partijen boden hem een plaats op de kandidatenlijst aan. Geleidelijk neigde hij niettemin naar de KVP. Enkele partijprominenten, onder wie pater Didymus Beaufort, pleitten ervoor dat hij als versterking van de buitenlandsector in de Tweede Kamerfractie zou komen. In 1956 werd hij door de KVP aangewezen als plaatsvervanger van Joseph Luns voor de 'kwaliteitszetel' voor buitenlandse politiek. Toen Luns in het vierde kabinet-Drees wederom minister werd, kwam Schuijt op 13 oktober 1956 in de Kamer. Hij schreef aan een vriend: '[...] ik heb het gevoel handelsreiziger geworden te zijn in onduidelijke zaken'.⁶ Zijn maidenspeech hield hij tijdens de debatten over de ratificatie van de verdragen van Rome in oktober 1957.

Eurofederalist Schuijt botste in de Kamer regelmatig met Luns vanwege diens in zijn ogen conservatieve en al te Atlantische beleid. Hierbij speelde ook een rol dat Schuijt sinds

juni 1960 vicevoorzitter was van Pax Christi Nederland. Met zijn 'dominante persoonlijkheid' gaf hij deze katholieke vredesbeweging een scherper politiek profiel.⁷ Schuijt was overigens geen principiële pacifist; hij wist als oud-verzetsman dat geweld soms onvermijdelijk was. Een nieuwe oorlog zou vanwege de dreigende inzet van kernwapens echter catastrofaal zijn. Internationale conflicten dienden dan ook door overleg en in internationale instellingen opgelost te worden. In 1962 publiceerde Pax Christi een verklaring waarin werd opgeroepen tot een geweldloze oplossing van de kwestie-Nieuw-Guinea. Schuijts partijgenoten minister-president Jan de Quay en Luns namen aanstoot aan de verklaring, die inging tegen het kabinetsbeleid.

Einde 1965 maakte Schuijt voor het eerst kritische kanttekeningen over de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam, waarmee hij andermaal afstand nam van het beleid van partijgenoot Luns. In samenspraak met alle grote fracties formuleerde Schuijt tijdens de zomer van 1967 een motie waarin de Verenigde Staten werden opgeroepen de bombardementen te staken. Tijdens het debat, dat onder grote belangstelling op 25 augustus werd gehouden, ontstond een meningsverschil met de PVDA-fractie over de formulering van de motie. Hoewel Schuijt in zijn betoog aandrong op beëindiging van de Amerikaanse bombardementen 'zonder voorwaarden', had hij deze woorden niet opgenomen in de motie. Voor de PVDA was dat onaanvaardbaar. Zij diende een eigen motie in, waarin de aanscherping wél was opgenomen, en trok haar steun aan de motie-Schuijt in. Die haalde het desondanks, met steun van de regeringsfracties. Voor Schuijt bleef zijn motie niet zonder gevolgen: kort na het debat schrapte de Amerikaanse ambassade hem uit een uitwisselingsprogramma. Luns verklaarde zich in de Kamer echter slechts bereid Washington op een naar zijn inzicht geschikt moment te informeren over de in het parlement heersende gevoelens. Tijdens het volgende debat over de Vietnamoorlog, in februari 1968, verklaarde Luns de motie 'informeel' te hebben uitgevoerd. Schuijt nam er genoegen mee.⁸

Toen Pax Christi zich, na de inval van Warschaupacttroepen in Tsjecho-Slowakije later dat jaar, keerde tegen verhoging van de defensie-uitgaven, kreeg Schuijt te maken met een lastig loyaliteitsprobleem. De KVP-fractie wenste een verhoging van het defensiebudget met 225 miljoen gulden. Schuijt koos uiteindelijk in november 1968 voor zijn partij en trad af als voorman van Pax Christi.

Schuijt combineerde zijn lidmaatschap van de Tweede Kamer steeds met dat van Europese parlementaire gremia. Al najaar 1956 werd hij aangewezen als Nederlandse vertegenwoordiger in de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa. Hij bleef tot 1960 lid. In 1958 werd hij afgevaardigd naar het Europees Parlement. Door de vele Europese vergaderingen ontbrak hij nogal eens op het Binnenhof. Zelf erkende hij later dat zijn toewijding aan de Europese zaak wel eens ten koste is gegaan van het Kamerwerk.⁹

Schuijt stond steeds aan de rand van de KVP. Door het KVP-establishment werd hij soms als lastig ervaren; het Christoffor-verleden werd hem lang nagedragen. Daarbij bleef hij ook na het mislukken van de doorbraak pleiten voor een 'open' christendemocratische partij. Hij was ook al vroeg voorstander van een fusie met ARP en CHU. Voorjaar 1969 maakte hij deel uit van een kleine 'kerngroep' van het Democratisch Centrum Nederland van de Rotterdamse staats- en bestuursrechtsgeleerde Wim Couwenberg, die verbreding van de grondslag van de KVP voorstond.¹⁰ Later had ook de lijn van partijvoorzitter Dick de Zeeuw, die van de KVP een open partij wilde maken, zijn steun.

De KVP plaatste Schuijt tot zijn teleurstelling niet meer op de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen van april 1971. Door een lobby van enkele jonge partijgenoten kwam hij wel op de lijst voor de Eerste Kamer, waartoe hij in augustus toetrad. Hierdoor kon hij lid van het Europees Parlement blijven. Hier was Schuijts ster inmiddels zodanig gestegen dat hij in maart 1970 gekozen werd als vicevoorzitter. In 1973 was hij zelfs kandidaat voor het parlamentsvoorzitterschap. Door een combine van liberalen, socialisten en gaullisten ging de prestigieuze post echter naar de vvd'er Cees Berkhouwer.

Het lidmaatschap van de Eerste Kamer beviel Schuijt beter dan dat van de Tweede Kamer. 'De professionele jalouzie die het werk in de Tweede Kamer ondermijnde, bestond niet "aan de overkant" [...]. Het werk was minder gedetailleerd en vroeg meer aandacht voor grote lijnen en bredere concepties. Het menselijke verkeer was er rustiger en hartelijker.'¹¹ Al met al was Schuijt positief over de politiek als beroep, dat hij ondanks alle kanttekeningen 'een bij uitstek nobel bedrijf' noemde.¹²

In 1977 verliet Schuijt de Eerste Kamer en het Europees Parlement. Teruggetrokken op zijn Hoef ten Halve bij het Brabantse Helvoirt genoot hij van een lange pensionering. In de jaren negentig zette hij zich aan de vertaling van *De la démocratie en Amérique* (1835-1840) van Alexis de Tocqueville. In november 2007 verscheen deel 2 van dit politiek-filosofische sleutelwerk. Op 12 juni 2007 was Schuijt even terug op het Binnenhof, toen hij de installatie van zijn dochter Nanneke Quik-Schuijt als sp-lid van de Eerste Kamer bijwoonde.

Noten

- 1 Stelling XII bij het proefschrift van Wilhelmus Johannes Schuijt, *Doctrinael des tijts* (Wageningen 1946).
- 2 *Brabants Dagblad*, 17 april 2009.
- 3 Willem J. Schuijt, *Levenslogboek* (Helvoirt 1990) p. 33. Deze memoires waren aanvankelijk bedoeld voor familiaal gebruik. Een exemplaar ligt in de Nijmeegse universiteitsbibliotheek.
- 4 Schuijt, *Levenslogboek*, p. 93-94; Gerard Mulder en Paul Koedijk, *H.M. van Randwijk. Een biografie* (Amsterdam 1988) p. 588.
- 5 Schuijt, *Levenslogboek*, p. 156.
- 6 *Ibidem*, p. 148.
- 7 Marcel Becker, 'De geschiedenis van Pax Christi van 1948 tot 1968; gebed, studie en actie' in: Ben Schennink e.a., *In beweging voor de vrede. Veertig jaar Pax Christi: geschiedenis, werkwijze, achterban en invloed* (Nijmegen 1988) p. 19-58, aldaar p. 26.
- 8 Rimko van der Maar, *Welterusten mijnheer de president. Nederland en de Vietnamoorlog 1965-1973* (Amsterdam 2007) p. 57, 75, 86-91 en 97-98.
- 9 Schuijt, *Levenslogboek*, p. 157.
- 10 J.A. Bornewasser, *Katholieke Volkspartij 1945-1980*, band I, *Herkomst en groei (tot 1963)* (Nijmegen 1995) p. 309.
- 11 Schuijt, *Levenslogboek*, p. 243.
- 12 *Ibidem*, voorwoord.